

**EMANCIPACIÓ JUVENIL
A LA CIUTAT DE BARCELONA**

Pau Miret, Victòria Martorell
i Jordi Segon

204

**EMANCIPACIÓ JUVENIL
A LA CIUTAT DE BARCELONA**

Pau Miret, Victòria Martorell
i Jordi Segon

204

Aquest article s'ha realitzat a partir del projecte
Emancipació domiciliar, laboral i familiar.
Joves a Barcelona, Bilbao i Manchester. Un estudi sociodemogràfic,
encarregat per la Secretaria General de Joventut
de la Generalitat de Catalunya.

Centre d'Estudis Demogràfics

2002

Resum.- En aquest escrit presentem l'anàlisi d'onze entrevistes en profunditat a joves residents a l'àrea metropolitana de Barcelona. Es realitza una codificació teòrica de les entrevistes, on a partir dels discursos dels entrevistats es vol construir el món al voltant de l'emancipació juvenil: com és o era la situació dels i de les joves a cada els seus pares, com fou o com s'imagina el procés de deixar de viure amb ells i com experimentaren o veuen el fet de viure pel seu compte. Apareixen així com sentien les normes que regien a casa dels seus pares o la reduïda col·laboració financera i en l'economia domèstica dels nostre joves. Sorgeix també com l'emancipació no és només un procés físic (on cal cercar un habitatge i aconseguir una autonomia financera) sinó també un procés psíquic, on cal construir una autonomia personal.

Paraules clau.- Emancipació, Joves, Barcelona, Entrevistes.

Resumen.- En este escrito presentamos el análisis de once entrevistas en profundidad a jóvenes residentes en el área metropolitana de Barcelona. Se realiza una codificación teórica de las entrevistas, donde a partir de los discursos de los entrevistados se quiere construir el mundo alrededor de la emancipación juvenil: como es o era la situación de los y de las jóvenes en casa de sus padres, como fue o como se imagina el proceso de dejar de vivir con ellos y como experimentaron o ven el hecho de vivir por su cuenta. Aparecen así como sentían las normas que regían en casa de sus padres o la reducida contribución financiera en la economía doméstica de nuestros jóvenes. Surge también como la emancipación no es sólo un proceso físico (donde hay que buscar una vivienda y conseguir una autonomía financiera) sino también un proceso psíquico, donde es necesario construir una autonomía personal.

Palabras clave.- Emancipación, Jóvenes, Barcelona, Entrevistas.

Abstract.- In this paper we analyse eleven in-depth interviews with young people living in the Barcelona metropolitan area. The interviews have been coded theoretically using, interviewees' discourse, to construct their worldview around the process of youth autonomy. How is or was the situation in the parental home, how did they gain autonomy from it and how was the fact of living in their own house experienced? Attitudes about parental rules, and the low level of financial and practical domestic support from parents are explored. We argue that leaving home is not only a physical process (in which you have to look for a place to live or for a job) but is also a psychical process, in which it is necessary to construct personal autonomy.

Key words.- Leaving home, Young people, Barcelona, interviews.

Résumé.- Nous présentons dans ce travail une analyse de onze entrevues en profondeur faites à de jeunes personnes résidant l'aire métropolitaine de Barcelone. Nous avons réalisé une codification des entrevues autour du thème de la construction discursive d'une vision du monde centrée sur l'émancipation juvénile: la situation du ou des jeunes dans la maison paternelle, comment fût, ou comment le jeune imagine pourra être, le processus d'arrêt de la vie commune avec les parents, et le type d'expérience vécue ou prévue pour leur vie autonome. Apparaissent ainsi les sentiments des jeunes concernant les normes de vie dans le foyer paternel, et leur faible contribution financière à l'économie familiale. De même on observe le fait que l'émancipation n'est pas un simple processus matériel (recherche d'un logement et de l'autonomie financière), mais aussi psychologique, de construction de l'autonomie personnelle.

Mots clés.- Émancipation, Jeunesse, Barcelone, Entrevues.

ÍNDIX

1.- Metodologia	1
2.- Esquema de l'entrevista i codis utilitzats	2
3.- Fitxes dels entrevistats i de les entrevistades	4
4.- Parlen els i les nostres joves: història d'emancipacions	10
5.- Conclusions	23
Bibliografia	25

EMANCIPACIÓ JUVENIL A LA CIUTAT DE BARCELONA

1.- Metodologia

L'entrevista en profunditat pot ser definida com una tècnica per a obtenir informació mitjançant una conversació professional amb una persona, on l'individu transmet oralment a qui entrevista la seva definició personal de la situació estudiada (Ruiz i Ispizua, 1989). El procediment dels informants a entrevistar té un disseny flexible: es comença amb una idea general de les persones a entrevistar i es canvia al llarg de la investigació. El número de casos no té molta importància, importa el potencial de cada cas; el procés s'atura quan una entrevista addicional no produeix nova informació significativa. El procediment de selecció és l'anomenat "bola de neu": conèixer alguns informants i aconseguir que et presentin d'altres. Tanmateix, millor si les persones entrevistades són estranyes a nosaltres, és a dir, si la situació de l'entrevista és el primer contacte entre qui entrevista i qui es entrevistat (Taylor i Bogdam, 1986). El procediment per seleccionar informants ha tingut, ara per ara, dues vies, una anunciant el projecte a Internet i un altra enviant una carta demanant la seva col·laboració a seixanta joves catalans seleccionat aleatòriament per l'Institut d'Estadística de Catalunya. Mitjançant el primer procediment s'han ofert nou joves per a l'entrevista i mitjançant el segon només dos joves han contestat a la nostra demanda.

Un cop s'ha portat a terme la transcripció de la totalitat de l'entrevista es procedeix a la seva codificació teòrica, reduint el text original: parafrasejant, resumint o categoritzant. Dit d'un altra manera, reconstruïm l'estructura del text. En la codificació teòrica, codificar representa les operacions que realitzarem mitjançant les quals les dades són dividides, conceptualitzades i tornades a reunir d'una nova manera. És el procés mitjançant el qual les teories són construïdes des de les dades. Els codis s'uneixen al material empíric (l'entrevista transcrita) i van sent cada cop més abstractes. La teoria suposa formular relacions entre aquests codis. Aquestes relacions poden ser a un mateix nivell o jeràrquiques. El procediments de codificació que s'ha utilitzat suposa segmentar el text en

paraules o frases curtes i a continuació agrupar-les en temes rellevants per a la investigació; l'objectiu és dividir el text, afegint i desenvolupant categories i posant-les en ordre (Flick, 1998).

2.- Esquema de l'entrevista i codis utilitzats

A: Emocional

Sentiments respecte a la casa dels pares

Què et plau i què et desagrada
Privacitat; llibertat i obligacions
Qualitat de les relacions amb pares i germans

Sentiments en el procés d'abandonar la llar paterna
Per què deixar la casa dels pares?
Relativament fàcil o difícil en termes emocionals

Sentiments respecte la casa pròpia

Què et plau i què et desagrada
Llibertat i obligacions

C: Implicacions per a tu

Significat d'autonomia o independència

Si es veu un mateix com a independent o autònom
Si es veu un mateix com a adult/ més adult

Què significa per a tu la idea de llar/casa?

Com d'important és això?

Com et veus en un futur, per exemple, d'aquí a 5 anys?

Canvis en el treball, la educació, les relacions personals, la residència, etc.?
Possibilitats de tornar a la llar dels pares?
Més o menys autònom?

B: Pràctica

Situacions a casa dels pares

La teva habitació?
Contribucions financeres?
Tasques domèstiques

Ajuts en el canvi

Font: pares, suport públic, amics, altres
Tipus: financer, assessorament, serveis
Avaluació d'aquesta ajuda

Models seguits

Influència dels amics o germans

Situació actual

Economia
Tasques domèstiques

D: Comparacions

Com creus que la teva situació pot comparar-se amb altra gent de la teva mateixa edat?

(referir-se a les altres investigacions)
En el teu país?
Fora?

Com creus que la teva situació es compara amb la de la generació dels teus pares?

On estaven ells a l'edat que tu tens ara?

TIPUS DE CODI	DEPENDÈNCIA	EMANCIPACIÓ	AUTONOMIA
DESAGRADABLE	PARES DESAGRADABLE Aspectes negatius, que visquis en el present o recordis, del fet de viure amb els pares.	EMANCIPACIÓ DESAGRADABLE Elements negatius o desplaents del procés de deixar de viure amb els pares, que imagines en l'emancipació, que vius ara o que recordes de quan et vas emancipar.	AUTONOMIA DESAGRADABLE Part negativa de viure sense els pares, que pateixes o que recordes.
AGRADABLE	PARES AGRADABLE Part positiva de conviure amb els pares, com es viu o com es recorda.	EMANCIPACIÓ AGRADABLE Sentiments agradables durant el procés d'emancipació.	AUTONOMIA AGRADABLE Sentiments agradables durant el procés d'emancipació.
RAONS	RAONS PARES Per què vius amb els teus pares?	RAONS EMANCIPACIÓ Per què vas deixar de viure amb els teus pares? Per què voldries deixar de viure amb ells?	RAONS AUTONOMIA Per què vius sense els pares?
PRÀCTICA	CONVIVÈNCIA PARES Pràctica diària de la convivència amb els pares: espai físic (dormitori), compartir feines de casa, negociacions amb altres familiars...	PROCÉS EMANCIPACIÓ El camí de l'emancipació a la pràctica: buscar pis, buscar feina, negociació amb els pares, parella o amics...	SITUACIÓ SENSE PARES Característiques pràctiques de viure independentment dels pares: feines domèstiques, negociacions, convivència...
RECURSOS	DINERS CASA Com es reparteixen els recursos a casa els pares, col·laboració a les despeses domèstiques, demanda de diners als pares, etc.	RECURSOS EMANCIPACIÓ Recursos que s'utilitzaren per emancipar-se: recursos propis, ajuda familiar, ajuda pública...	MANTENIMENT INDEPENDÈNCIA Recol·lecció i gestió de recursos per a mantenir-se residencialment autònom. Dificultats en aquest sentit.
ALTRES	ALTRES PARES Com era la convivència amb els pares dels amics, companys o coneguts.	ALTRES EMANCIPACIÓ Com han estat els processos d'emancipació de germans, amics, coneguts; o com creu que són a altres cultures o altres generacions.	ALTRES AUTONOMIA Com viuen els companys o coneguts el dia a dia de l'autonomia.
SIGNIFICATS	SIGNIFICAT DEPENDÈNCIA Què s'entén per "casa dels pares". Què significat ser jove, o ser irresponsable?	SIGNIFICAT EMANCIPACIÓ Què vol dir el procés de fer-se adult, o de ser cada cop més responsable, en definitiva, el procés d'anar-se'n de casa.	SIGNIFICAT AUTONOMIA Què significa ser adult, ser responsable, independent o autònom? Què significa tenir casa pròpia, independent de la dels teus pares?
RELACIONS AMICS	RELACIONS PARES Com era la relació amb els amics quan vivien amb els teus pares?	RELACIONS EMANCIPACIÓ Nous amics, noves relacions dins el procés d'emancipació.	RELACIONS AUTÒNOM Quins canvis en relació amb els amics significa l'autonomia? Quines coses no canvien?
FUTUR	FUTUR PARES Possibilitat de tornar a viure amb els pares, o dificultat de deixar de viure amb ells mai a la vida.	FUTUR EMANCIPACIÓ El procés de l'emancipació com una situació d'instabilitat pot prolongar-se en el temps o tornar en un futur. No es veu clar si té final o si es pot descartar.	FUTUR AUTONOMIA Com es veu el procés de guanyar o perdre autonomia o llibertat d'aquí a un temps. Quin és el futur de les relacions amb company i amics, de parella, etc. Crear una família...

3.- Fitxes dels entrevistats i de les entrevistades

Ha arribat el moment de conèixer als i a les protagonistes d'aquesta història...

CARME: viure entre dos llars, feines inestables: un dilatat procés d'emancipació.

Carme té 24 anys. És diplomada universitària i en l'actualitat es troba estudiant una llicenciatura. Viu a cavall entre la casa dels seus pares (situada a Barcelona) i la casa dels seu company (a les afores de Barcelona, ben comunicada amb aquesta ciutat per transport públic). Quan està a la recerca de feina (com és el cas en el moment de l'entrevista) resideix a casa els seus pares els dies laborables i passa els caps de setmana amb els seu company. La raó exposada és que a casa els seus pares està millor ubicada (a prop dels llocs de treballs factibles) i disposa d'una sèrie de serveis imprescindibles per a la recerca de feina (com connexió a la xarxa d'Internet, per exemple). Considera la inestabilitat laboral com la causa per la qual no ha aconseguit una plena emancipació: només troba feines qualificades com inestables i esporàdiques, malgrat que la suma dels períodes en què ha estat contractada li ha permès cobrar el subsidi d'atur. Per un temps va estar buscant un pis per comprar-lo i anar-se'n a viure amb els seu company i informant-se sobre les ajudes públiques per fer-ho. Però el projecte no va reeixir.

JORDI: llançar-se a la piscina o fer les coses a mesura que van sortint.

Jordi té 24 anys i una educació secundària. En l'actualitat està estudiant una ingenieria superior. Viu amb la seva parella a l'Eixample barcelonès des de fa 4 mesos. La seva parella és de la seva ciutat i és la única relació de nuviatge que ha tingut. El seu pare i la seva mare son Andalusos, es van conèixer a Catalunya i allí es van casar, des d'aleshores regenten una botiga en aquesta ciutat. Jordi és el més petit dels tres fills del matrimoni. Va fer el servei militar a Cartagena i durant nou mesos va estar la majoria del temps embarcat en un submarí: en tot aquest temps només va tornar a casa tres vegades. Va anar a la *mili* conscient de que podia perfectament lliurar-se'n fent-se objector, però l'exercit de Marina a Cartagena li va semblar un destí interessant i allí se'n va anar. A tornar de la *mili*, d'això farà quatre o cinc anys, va començar a treballar com a encarregat d'una botiga i més endavant com a professor d'informàtica. Buscant a Internet va trobar la seva feina actual. Jordi treballa en l'actualitat 40 hores a la setmana com a tècnic informàtic a una important

companyia de telefonia. Durant un mes va estar anant i tornant cada dia de Barcelona a casa dels seus pares. Quant uns companys de feina li van oferir una habitació al seu pis compartit va acceptar i va començar a viure en aquesta ciutat. Era l'octubre de l'any 2000. Durant aquest període residia a Barcelona de dilluns a divendres i tornava a casa els seus pares per passar el cap de setmana. Portava tota la roba bruta de la setmana a casa dels seus pares. El dinar ho feia a restaurants prop de la feina i el sopar se'l feia a casa seva (on cuinava només per a ell mateix). Un dia passejant per on vivia va veure un anunci sobre el lloguer d'un pis i va pujar a preguntar; les condicions li van semblar bé i li va oferir a la seva companyia la possibilitat d'anar-se'n a viure amb ell a Barcelona: ella va acceptar i va demanar els trasllat de feina a aquesta ciutat, cosa que li van concedir.

BEGONYA: Tens la casa, busca feina

Begonya, 28 anys, diplomada universitària, treballa i estudia una llicenciatura. Cursar estudis universitaris la va portar a deixar de viure amb els seus pares per fer-ho en una residència d'estudiants. Tanmateix, només estava a Barcelona de dilluns a divendres, i els caps de setmana tornava amb els seus pares. Va estar dos anys en aquesta situació, mudant-se a continuació a un pis que tenia el seu avi a Barcelona, el qual compartia amb altres familiars i estudiants; tanmateix, continuava amb el mateix sistema de quedar-se només entre setmana. Però amb aquesta transició va passar de l'estat en que "li feien tot" a haver s'ho de fer "tot ella": aprendre a conviure, fer-se el menjar, fer arreglar les coses que deixen de funcionar correctament... Al marxar els familiars i les estudiants amb què residia va començar a viure sola. Tenia vint-i-cinc anys. En soledat va viure dos anys. En l'actualitat porta un any i mig vivint amb el seu company en el mateix pis del seu avi. De totes formes, tan abans com ara, casa dels seus pares sempre serà la *bombolleta on no et pot passar res*. La recerca de feina li ha suposat la transició més angoixant en el seu procés d'emancipació. Al principi, treballava a l'estiu i feia servir el que guanyava per a les seves despeses, però al acabar la carrera aparegué sobtadament la necessitat d'haver de buscar feina i guanyar-se la vida. Tenia 21 anys. Ho descriu com que *et cau el món al damunt*, un etern període de set mesos on res estava definit, un punt de tall que acaba amb una vida *inconscient i despreocupada*, d'ara en endavant el món laboral serà el que major desassossec li porti: de fet, la rutina i desmotivació de la feina (en la què porta treballant tres anys) és la única cosa que li agradaria que canviés en un futur proper.

VERÒNICA: Volta el món i torna al Born

És diplomada universitària i acaba d'iniciar una llicenciatura. Actualment està aturada després d'un període d'ocupació continuada de cinc anys. Verònica té 29 anys i viu des dels 25 anys sola en un pis de propietat a Barcelona. No és la primera vegada que deixa de viure amb els pares, ja que va estar quasi dos anys a Anglaterra llogant habitacions en cases compartides, combinant dues feines que tot just li donaven per anar tirant; foren temps d'aprenentatge en l'emancipació. De tornada d'Anglaterra, viu amb els seus pares fins que va trobar una casa que li agradava, la qual es va comprar amb l'ajut que li van donar els pares per a pagar l'entrada (cap ajut públic: era un habitatge massa car segons els canons de la Generalitat). Va començar quasi immediatament a treballar en una empresa on *els sous eren tirant a bonets*, cosa que li va permetre una folgada independència econòmica, de forma que gastava en despeses domèstiques (inclosa la hipoteca) aproximadament la meitat del seu sou. Creu que la "protecció de la família" obre les portes per a tot allò que es vulgui fer, malgrat percebre una forta insatisfacció per no ser consultada; tot per la filla, però sense la filla. No hi ha límit a allò que la família està disposada a donar, però establint també estrictes regles de comportament i molt poques vies de comunicació: això provoca un xoc entre pares i fills que es manifesta en forma de rebel·lia per part de la filla i de mala consciència per part dels pares.

MERCÈ. Me'n vaig de casa a viure amb un company, no és la meva parella, ah! he deixat la feina.

Mercè, 23 anys, viu a una casa compartida amb un company que no és el seu nuvi, educació secundària (formació professional), estudia una llicenciatura universitària i treballava fins fa ben poc; ara està a l'atur. Els pares li havien cedit un pis sota del seu, on vivia en una certa "llibertat vigilada": ells consideraven que tenien tot el dret a dictar unes normes bàsiques de conducta (composades, bàsicament, pel fet de no poder convidar a dormir gent del sexe oposat) i que podien aparèixer sense avisar en el moment que ho desitgessin. Va sortir de casa dels pares en un rampell, sense pensar-ho dues vegades, davant de l'oferiment d'un company (que no és la seva parella) de llogar un pis plegats. En certa forma, ha passat d'una situació de forta dependència a una de gran autonomia, ja que mentre abans ni contribuïa per a res financerament a casa en res ni ajudava en absolut en les tasques domèstiques (els seus pares assumien que ambdues coses eren funció seva), ara

tot són responsabilitats en tots els sentits; fins i tot ha rebut queixes del seu company de pis perquè no manté els nivells mínims que cal exigir segons ell en la neteja de la casa. També en un rampell va deixar la feina després de tres anys, poc abans d'anar-se'n de casa, ja que no era feliç; ara rep la prestació per desocupació. Quan s'introdueixen conceptes com el d'autonomia o independència i es pregunta pel seu significat a escala personal, la Mercè arrufa el nas, puja les celles i fa un posat de sorpresa; ella no es considera emancipada ni emocionalment!

MARIA. El camí de la vocació

Maria, 22 anys, no viu amb els seus pares des dels 14 anys, tot i que des d'aleshores viu a una casa que aquests tenen a Barcelona. Ha cursat estudis superiors de dansa i està acabant una llicenciatura universitària. Ara per ara, sempre ha estat depenent econòmicament dels seus pares. Els pares de la Maria mai van posar cap obstacle per a que ella se n'anés a viure fora de casa. De fet, no va ser una "sortida absoluta" sinó un llarg procés d'anar-se'n que encara no ha acabat. Tot plegat va estar íntimament relacionat amb els estudis, els quals no es podien dur a terme al seu poble. Al principi, els pares volien imposar unes mínimes normes de comportament per delimitar *com s'havien de fer les coses*; era comprensible –senyala l'entrevistada– ja que ella només tenia catorze anys. En aquells temps, Maria tornava a casa els pares cada divendres per passar el cap de setmana. Progressivament, aquest marc normatiu va devenir més i més laxa i va anar espaiant les visites. Als divuit anys anava de tant en tant i la seva llibertat d'acció era absoluta. Tanmateix, va continuar la dependència econòmica dels seus pares, fins al dia d'avui. Tot just aquest any té previst acabar els estudis de llicenciatura i quasi segur trobar una feina estable relacionada amb la seva vocació, cosa que li permetrà gaudir d'independència econòmica. A curt termini, però, no es planteja canvis de residència, sinó que, de moment, vol continuar vivint a casa dels seus pares però sense els seus pares, malgrat que vol pagar per les despeses domèstiques (aigua, llum, etc.). No té gaire pensat el tema de la formació de la parella; té un nuvi que viu sol en un altra casa (la seva relació és clarament una LAT, *living apart together*, "estar junts vivint separats") i en tot cas se n'aniria a viure amb ell, però temps al temps...

JOSÉ: Tot per decidir, tot per fer

José té 17 anys i viu a casa dels seus pares. Tot just aquest any decidirà si continua estudiant i si sí, què. En funció d'això vascularan altres opcions vitals com la feina o l'emancipació. Potser en altres contrades, als disset anys un jove ja s'ha plantejat els temes relacionats amb la seva emancipació, però aquí aquest no és el cas. José és un exemple. És el personatge més jove que s'ha entrevistat. Malgrat el seu esperit independent i el desig de viure sol –segons les seves paraules–, té ben clar que a la seva edat tothom està encara vivint amb els seus pares. El seu futur immediat el decidirà en funció de si es dirigeix cap a la universitat (dedicant aleshores quatre o cinc anys de la seva vida) o als cicles formatius (amb els que amb dos anys tindria prou). Tot està doncs per decidir en funció de com vagin els propers anys, en funció de la carrera educativa, encara que els seus desigs són combinar treball i estudis.

ALÍCIA: Seguir estudiant, buscar una feina millor, tenir fills

Alícia, 27 anys, té una carrera universitària i n'està estudiant un altra, treballa i estudia, viu amb la seva parella. Vivia amb la seva mare (que estava separada del seu pare) fins que fa dos anys va llogar un pis amb el seu company i se'n va anar a viure amb ell. Aquesta llar està a deu minuts caminant d'on resideix la seva mare; es truquen per telèfon cada dia i es veuen un cop a la setmana. Alícia va començar a treballar als 22 anys; mentre va viure amb la seva mare, tot el que guanyava era per assumptes propis, fos quina fos la quantitat, eren uns diners que dedicava fonamentalment al seu principal *hobby*: viatjar. Des de la seva primera ocupació ha anat saltant de feina en feina, quasi sense solució de continuïtat: unes les ha buscat, altres les hi han ofert. Els seus plans immediats són incrementar la seva educació, trobar un treball que li permeti aplicar els coneixements adquirits i, molt important, tenir fills. Hi ha un cert sentiment de sana enveja davant dels processos d'emancipació de coneguts i amics que pertanyen a altres països: el seu ancoratge cultural, les condicions econòmiques i la inexistència d'ajuts públics a què s'ha enfrontat, l'han portat per un camí en l'emancipació que probablement hagués estat molt més interessant (segons la seva opinió) si en lloc de Barcelona hagués nascut i viscut a lloc com Holanda, Anglaterra o els Estats Units.

MERCEDES: emancipació jove i amb fases diferenciades

Mercedes té 26 anys, és llicenciada i continua estudiant a la universitat. Els seus pares es van divorciar quan era petita i va passar a residir només amb la seva mare. La seva vida ha suposat una emancipació primerenca en tots els aspectes: va començar a treballar als 14 anys i mai a deixat de fer-ho, se'n va anar a viure amb una companya quan tenia 19 anys i es va comprar un pis amb 20 anys per anar-se'n a viure sola (situació en la que passà tres anys i mig). Ara viu amb els seu company des de fa un any i mig. Considera que la seva pauta d'emancipació ha estat totalment diferent a la de les persones del seu voltant i el que el seu context social li demani constantment explicacions per aquesta diferència li resulta molt molest. Tot i que aquest camí ha estat un llarg procés, una fita que considera molt important és quan als vint-i-tres anys finalment va deixar de prestar tanta atenció com abans a les opinions dels "altres".

VÍCTOR: Què faig amb vint-i-set anys vivint encara amb els pares?

Víctor té vint-i-set anys i ha viscut sempre amb els seus pares; ara té un germà petit. És diplomad universitari. Combina feina i estudis. Tot just acaba d'iniciar una carrera universitària mitjançant l'ensenyament a distància. Va començar a treballar farà uns quatre anys, ara fa dos que està a una mateix lloc de treball, però darrerament l'acomaden quan comencen les vacances per a tornar-lo a contractar quan aquestes acaben; això li crea una gran inseguretad. Veu que la forma de contracte estable està en vies d'extinció, però considera que tot i acceptant aquesta inestabilitat, necessitaria un sou mínim d'unes 200.000 pessetes al mes per a poder-se emancipar. A més, feines que requereixen poca qualificació hi ha moltes, i es fàcil trobar-les, però, es això el que vol? Rotundament no.

El model tradicional per al seu pare és aquell en què els fills donen la totalitat del seu sou a casa. Això Víctor ho considera injust i, en conseqüència, no ho fa; dóna una aportació econòmica a casa en funció del que guanya (aquesta quantitat arriba a suposar una quarta part del seu sou). Certament, ja és hora de deixar de viure amb els pares, per això es dedica a aconseguir informació sobre les "condicions externes". Aquesta intenció xoca amb la barrera infranquejable del mercat de l'habitatge. Les complicacions i entrebancs de tot tipus per marxar de casa (amb l'absència d'ajuda pública) suposen un cert pessimisme de cara al seu futur. I es que un cop emancipat només s'ha de demanar ajuda a casa en cas

“d’extrema necessitat”. Quan li planteja a la seva mare la possibilitat d’anar-se’n de casa, ella li pregunta: “Però tan malament estàs aquí?”.

VALÈRIA. Emancipació jove, grans esforços i ganes de lluita

Jove, força jove segons els estàndards (té vint-i-dos anys), Valèria viu amb els seu home des de fa un any i mig; ha format un nucli familiar, treballa a jornada completa en la branca dels serveis i té un pis llogat: des de totes les dimensions analitzades ha de considerar-se una persona adulta. Tanmateix, tothom li pregunta “què fas vivint sola tan jove?”. És llicenciada universitària i treballa des dels divuit anys. La raó d’aquesta relativament jove emancipació és que el seu company és més gran que ella (es porten deu anys) i creuen que no hi havia massa temps per pensar-ho. Els seus respectius treballs en el moment d’anar-se’n a viure junts no eren molt estables, però –creu- això de la feina estable ja no existeix. La mare del seu company es va mudar de casa i els va facilitar el poder-la llogar ells; poc després, la seva tia també deixava un pis lliure per llogar, què és on viu la parella actualment. Malgrat que el seu cas és “particular”, no dóna la impressió de sentir-se transgressora en cap sentit; tot i que no té cap amiga o coneguda de la seva edat en la seva situació (totes viuen a casa els pares) i totes pensen seguir una pauta de comportament clàssica: casar-se, anar-se’n a viure amb la seva parella i tenir fills. La seva pèrdua d’autonomia la veu ella en la fase de tenir fills, ja que fins ara tot ha estat un progressiu augment d’independència, en què el moment de l’emancipació no ha estat viscut com a cap punt d’inflexió, sinó com un pas més en el procés de viure.

4.- Parlen els i les nostres joves: història d’ emancipacions

Mentre visquis sota el meu sostre, faràs allò que digui. L’estructura jeràrquica de la família s’ha suavitzat molt, com senyalen diversos estudis sobre la mateixa (Alberdi,1999). Però hi ha unes certes normes que s’han de complir, i, bueno, aquí és on notava les normes més marcades, i més... realment, que estaven estipulades (MERCÈ). Malgrat que no cal fer-les explícites a no ser que s’amenaci amb trencar-les. De fet, no seguir les normes suposa haver de sentir els reproches dels pares (VÍCTOR). Per exemple, on si que hi havia una mica de problema era quan venien nois a casa (...) els nois no podien quedar-se a dormir. Les noies sí, els nois no. Saps, vull dir, coses d’aquestes. (MERCÈ). Abans no era tan negociació sinó saps que s’ha de fer així (ALÍCIA). Es tracta d’una rutina molt ben apresada

(MARIA), que amaga unes *obligacions més morals que no pas reals (...)* I de fet mica en mica així que em sento més autònoma, en principi, malgrat viure al pis de Barcelona...hi havia molta pressió dels meus pares. Al tornar de fer certes coses.. de com fer-les de.. molt seguir el seu patró, no, que hem viscut a casa. I mica, en mica... (MARIA). Tot molt lògic, tot raonat, tot justificat i ...(...) Sí, haver-ho de justificar tot davant seu. Per exemple,... ja de mica en mica sí que...bueno, em ve de gust fer això.. per què?, doncs em ve de gust. No cal que sigui lògic, no? Perquè ja tenim integrat l'autocensura o l'autocrítica o ja tinc, ja som més autònoms, no? (MERCÈ). Doncs això, que vull dir que no tinc unes obligacions com eren allà [a casa la seva mare] de saber que amb ella li molestaven certes coses i que s'havien de fer perquè era casa seva de fet. I, doncs... aquí no [a casa seva]. Jo em marco el meu horari: i sí un dia em vull aixecar mes tard el dissabte m'aixeco mes tard i sé que no hi haurà tants problemes .. més llibertat. (...) Mmm... que això es casa meva i casa ma mare és casa meva però principalment és casa ma mare i hi ha les regles i les seves maneres de fer i aquí hi ha les meves. (...). No, sí, clar .. tenia independència i economia, però... però limitada al punt de què quant jo arribava a casa no tenia tota la llibertat que volia ... No era casa meva.. (ALÍCIA). “Lo que a mi em feia més mal, em molestava, era que ho havia de fer quan a ella li venia de gust” (MERCEDES). Aquest control suposa un sentiment d'invasió en la vida privada, cosa que pot provocar una certa fugida de la vida familiar. Yo más bien busco huir de ellos o por lo menos hacer de alguna manera mi vida sin que ellos se inmiscuyan demasiado en esta vida (VÍCTOR).

VERÒNICA: Poquíssima, poquíssima. I jo no sé si és el meu punt de vista però parlant-t'ho amb unes altres amigues en aquella època, quan elles tenien mig hora de marge per arribar a casa, jo a les nou i mitja tenia que estar a casa meva perquè si no en fotien bronques; i segons quines coses d'anar a sortir en una festa d'un poble d'un amic i tal: impossible. I va ser una època molt crua de la meva vida perquè... és que jo crec que **he sigut adulta des de molt petita** -vull dir- he tingut unes ganes d'independència brutal des de molt petita i això els meus pares no ho veien, i llavors se m'han tan -jo crec- que se m'han tancat moltes portes. Abans això em preocupava i els hi tenia certa ràbia, ara ja els he perdonat interiorment, i l'únic que faig es pensar "són els meus pares, me'ls estimo i a partir d'ara sóc jo la que ha de resoldre una mica lo que ha passat". Però és això, són sentiments contradictoris: ho podríeu haver fet millor com a pares, però tampoco os han dado el manual del padre number one. (...) La meva mare és d'aquelles persones que és ama de casa de tota la vida i **ha de tenir tot controlat, todo limpio, todo higiénico, todo fregado, todo bien puesto, virus, no, no virus**, és una metòdica de la neteja,

Tanmateix, a l'actualitat, l'única obligació “real” que apareix de manera recurrent en les entrevistes és la d'avisar si es pensa arribar tard a la nit. [PREGUNTA] Podies fer?... [RESPOSTA] *El que volgués. L'únic trucar, això sí, sí doncs havia de arribar més tard de*

certa hora o no venir a dormir trucar ni que fos les tres del matí i dir-ho. Això sí (ALÍCIA)
En horaris, mentre avisés no hi havia cap problema. Tot això tenia que avisar eh!, com si tingués disset anys; "mama no vinc a sopar" (MERCÈ). Aquesta necessitat d'haver-ho de justificar tot és un altre punt desagradable de viure amb els pares. *Home, és que si tenia que passar mitja hora donant explicacions de perquè sortia ja no em surt a compte sortir a les dotze de la nit a fer un passeig, saps?. Vull dir, si ja entres en una inèrcia de apàtic total (MERCÈ).* Tot i que sembla que són poc nombroses, però, encara es dóna entre els i les nostres joves models en què les normes paternes imposades segurament amb tota la bona voluntat del món, ofeguen:

Però, en general, els i les joves estan *encantats i encantades (BEGONYA)* amb casa seva (casa dels pares). Un "encanteri" que esdevé un important factor d'endarreriment de l'emancipació. Problemes, quins problemes? *Conflicte, quin conflicte? La llar és lo millor, és la protecció i la gent que forma la llar té la capacitat de protegir i això és molt còmode, molt confortable (MERCEDES).* També és veritat, tot sigui dit, que *la memòria fa oblidar allò negatiu (BEGONYA).* Viure a casa els pares és la situació ideal: t'ho donen tot fet i no et demanen res a canvi! En general, s'està molt bé a casa els pares, *on es fa allò que es vol i ningú et demana explicacions: Ara [un cop emancipada] me n'adono que no tenia cap tipus d'obligació (MERCÈ).* [de casa els pares] *de desagradar-te a lo millor res, t'ho donaven tot fet (JORDI).* [Els pares] *sempre han sigut molt liberals i m'han deixat fer casi tot el què he volgut. Dintre que lo que jo faci estigui bé, és clar (...)* [Els pares sempre deien:] *"Aquí sempre tindràs el teu llit, el teu plat de menjar cada dia, i si et fa falta vine. Em van dir si te'n vas a viure i no et va bé torna que aquí a nosaltres sempre ens tindràs". (VALÈRIA)*

De fet, una part important d'aquest sentiment d'absoluta llibertat amaga la pràcticament nul·la col·laboració dels joves en allò relatiu a les tasques domèstiques. *El que més positiu doncs que et cuiden molt més, vull dir que ai! no tinc ganes de fer això i t'ho fan, vull dir, és la mama no? t'ajuda molt mes amb les coses de casa pues et dona molt mes recolzament a nivell, doncs de això, doncs de fer-te el llit i no pots has de netejar no se què, doncs ja t'ho fa ella. I clar, el suport econòmic perquè jo allà no participava amb diners, ella pagava tot el que era el menjar i tot això i això es nota en canvi, en independitzar-me doncs, ho has de pagar tu. (ALÍCIA).* *En casa se está bien, se está cómodo (...)* *sabes que por ejemplo, hay ciertas labores de cada que aunque puedas participar en cuanto a*

hacerlas, siempre hay otra persona que si algún día no puedes hacerlas las va a hacer por ti. (VICTOR) Feia poca cosa. A vegades netejava els sanitaris o parava la taula, però quasi tot ho feia la mare (...) Bueno, jo em rentava la roba perquè vam tenir un enfado... i vam dir, pues ara cadascú es renta. (...) [el menjar] sempre el feia la meva mare... o a vegades arribava i m'ho feia jo si no sobrava res (VALÈRIA).

De entrada, es una cosa que me he dado cuenta con el paso de los años, o sea, mi casa es un poco, un poco modélica en el sentido de que se ha hecho siempre reparto [pausa] entre sexos de... la labor, o sea, se la han repartido entre mi padre y mi madre, o sea en el sentido de que, [nueva pausa] que nunca se les pasó por la cabeza cuando yo era niño por ejemplo de decir, haz la cama, o haz eso [breve pausa] de entrada, o sea más adelante sí, quizás a lo mejor ha habido sí, siempre esos reproches retroactivos, o sea, primero no te enseñan a hacer las cosas y después [breve pausa] te exigen que las, como que... salgan de ti de forma espontánea, entonces, llegó un momento que yo me di cuenta de que quizás sí que debía, pero ya siendo [duda un instante] 18, 19, 20 años, participar de alguna manera en casa, más que nada por el tema de, de bueno estoy viviendo con ellos y entonces fui yo un poco quien me he ido exigiendo un poco el aportar alguna cosa de tipo pues, cuidado de mi habitación, de mis cosas, fregar platos, de vez en cuando estar atento a las cosas de, de comprar y demás, ese tipo de cosas. En cierta manera, yo soy consciente de eso, o sea, si un día no me viene bien, hacerlo porque tengo, vivo bólico, o porque simplemente no tengo ganas, siempre va a estar alguien allí que lo va... a hacer por mí, en ese sentido. (VÍCTOR)

*[PREGUNTA] I a nivell de les tasques domèstiques dins de casa dels teus pares?
[RESPOSTA] Cap [PREGUNTA] No feies cap. Tot t'ho feien? [RESPOSTA] Sí, sí. [riu]. És lleig de dir, però sí. (...) A nivell de fer feines de la casa, no tenia tampoc obligacions. El meu pis, el de baix, el netejava jo i si el volia tenir brut el tenia brut, ells no em feien res (...)
[PREGUNTA] Quan estaves amb els teus pares en cap moment acompanyaves, els acompanyaves a comprar, coses d'aquestes? [RESPOSTA] No, no. Si de cas anava a comprar els productes de luxe, entre cometes. Clar la tele, era jo qui decidia quina tele es comprava, però evidentment, el menjar i tot això no. No, no, no. (MERCÈ)*

*[PREGUNTA] I a nivell de tasques domèstiques, quan estaves amb els teus pares?
[RESPOSTA] M'ha germana i jo em sigut unes **inútils totals** mentre vam estar amb els meus pares, la meva mare era, per un cantó, agafava la imatge de "ay, es que no me ayudais, porque claro con dos hijas que tengo y oye no hacen nada en casa"; però per un altre era "la cocina es mi mundo, sabes, estudiad, estudiad, que yo me dedico a la cocina", i no feiem res, eh? Ni cuinar, ni netejar... (VERÒNICA)*

La resposta més habitual a si es dóna alguna cosa als pares és un “no rotund”. Però el que em van deixar molt clar és que "tu aquí no pagas nada, no, no, porque tu padre tiene un buen trabajo, no nos hace falta de nada, por lo tanto, todo lo que ganes para ti". En això, sí que s'ha de dir que xapò, no? (VERÒNICA). De fet, una de les raons per la qual encara s'està vivint a casa els pares es que aquí es *tiene una serie de seguridades que si me voy de casa no voy a tener, y una serie de preocupaciones que no tengo ahora mismo (...)* o te vas a encontrar siempre un plato en la mesa o que las facturas del teléfono o demás van a

estar cubiertas, y por otro lado saber también que si las cosas te van mal dadas es un cierto apoyo económico que tienes ahí (...) si un día no me viene bien hacerlo porque tengo, vivo bólido, o porque simplemente no tengo ganas, siempre va a estar alguien allí que lo va... a hacer por mí (VICTOR). Homes, els diners que guanyava me'ls guardava per l'escola. Perquè me la pago jo. Però si em sobrava una mica pues els guardava... i per sortir perquè a mi, els meus pares, quan vaig trobar feina ja no em donaven la paga. Abans quan no tenia feina, cada setmana em donaven pues no sé, mil cinc-centes peles o algo per sortir amb els amics i m'ho pagaven tot, els llibres... Però després quan vaig trobar feina ja els vaig dir que no feia falta. (VALÈRIA).

En tot cas, a casa, més que feines es fan “feinetes”; i si es col·labora econòmicament en alguna cosa és sovint com ajuda familiar al negoci del pares. Normalment, si es guanya alguna cosa és per a les despeses corrents del jove. Hi ha poques excepcions, i quasi sempre es tracta d'una aportació monetària “a discreció” del jove. Així, per exemple, s'aporta alguna cosa en el moment que *podía permitirme una cantidad al mes. (...) Básicamente, es decir, decido aportar en casa cuando, cuando empecé a verme seguro en este traba, en este último trabajo que tengo, o sea, yo lo que no podía plantearme era aportar en casa, cuando hummm, (...) Entonces ah, fue finalmente, cuando finalmente vi, pues bueno queeeeeee, los, los contratos se sucedían y más o menos me podía mantener estable, en ésta, en ésta empresa, fue cuando ya decidí, más o menos una canti, a ver pude plantearme el hecho de aportar una cantidad en casa. (VÍCTOR).*

[PREGUNTA] I a nivell de les tasques domèstiques i d'economia domèstica, a casa teva, a casa dels teus pares, eh, ajudes, quin tipus d'ajuda fas? [RESPOSTA] Sí, bueno, faig, doncs rentar els plats, el llit, fer la compra, i el que faig molt sovint és... els meus pares tenen una botiga, doncs fer factures i coses d'aquestes, o a l'ordinador o a mà, que hagin de fer. (CARME)

[PREGUNTA] I a nivell així de tasques domèstiques, de repartiment de les tasques domèstiques aleshores com funcionava? [RESPOSTA] Mon pare algun cop amb això de si tens que anar a tallar la gespa (2.0). [PREGUNTA] I de fer el menjar, planxar, rentar i tot això ho fa la teva mare? [RESPOSTA] Ho fa la meva mare. [PREGUNTA] Amb ajuda o ho fa totalment la teva mare? [RESPOSTA] Tot ella. [PREGUNTA] Amb els altres germans també era el mateix sistema? [RESPOSTA] Sí, els meus germans el mateix. Un germà, el gran, ajuda als meus pares a la tenda, o sigui, va a lo millor una hora, dues hores al dia, quan surt de treballar, quan acaba de treballar. (...)

[PREGUNTA] Quan vivies a casa dels teus pares, donaves alguna contribució financera als teus pares? Estaves treballant aleshores? [RESPOSTA] Sí, després de tornar de la mili va ser quan vaig començar a treballar, a veure, més o menys, com amb els temes d'internet i tot això jo pagava el telèfon, a ma mare li anava donant alguna cosa de lo que jo anava guanyant,

perquè tampoc guanyava molt, quan estava a T., tampoc li podia donar una cosa de l'altre món, quan estava al centre comercial guanyava 40.000 peles al mes, o sigui, me donava per si sorties algun cap de setmana, per pagar el telèfon i per res més (...) Mentre estava a T m'anava pagant lo meu. I després amb el cotxe pagues el cotxe, paga el seguro, i ja... [PREGUNTA] I els teus pares t'exigien algun tipus de.. o et van parlar de parlar algun tipus de contribució d'algun tipus? [RESPOSTA] No, no. (JORDI).

No, perquè és que m'ho gasto tot en viatges i aleshores, clar.. [PREGUNTA] Vas.. en algun moment vas fer feies vas fer algun tipus de contribució financera del que ... [RESPOSTA] No. (...) [PREGUNTA] D'economia domèstica i aquestes coses , ah quan estàs amb la teva mare com funcionava amb ella, fer-se el menjar..[RESPOSTA] Doncs, en general mmm cuinava gairebé sempre ella però perquè jo arribava mes tard i aleshores ella... [PREGUNTA] Tu que feies menjaves i sopaves o com... [RESPOSTA] Sopava gairebé sempre, però dinar hi havia dies que no. I... però, sempre que dinava allà, doncs o feia gairebé sempre ella, però sí algun dia jo arribava abans començava jo a cuinar-ho, la compra gairebé sempre també la feia ella, perquè te tenia uns millors horaris i podia anar-hi més, però sinó la feia jo, però, vaja, evidentment, ara aquí soc jo qui cuino, en general, i anar a comprar ens ho partim bastant però, bueno, qui pot... [PREGUNTA] I la neteja de la casa. Quan estaves amb la teva mare ..com funcionava? [RESPOSTA] No, netejava ella [riu] menys la meva habitació que la feia jo, sí, sí. (ALÍCIA).

En ambdós aspectes, quasi sempre es tracta “d’ajudar” mai de “compartir” despeses o feines de casa. Sempre hi ha, naturalment, excepcions a la regla general. “Sí, això no m’agradava gens. Jo tenia unes feines i ella en tenia unes altres” (MERCEDES).

P.: I a nivell de tasques domèstiques? o d'economia domèstica? quan estaves amb els teus pares, ajudaves? feies...alguna cosa?

R.: Sí, fèiem totes, les tres germanes.

P.: Sí, t'havien posat un horari?

R.: Sí, sí, ma mare feia allà una taula i a complir.

P.: fer menjars? netejar casa?

R.: Sí, netejar..., anar a comprar...

P.: Totes, en general, totes les coses domèstiques.

R.: Sí, sí, ens ho repartíem entre... entre tots (BECONYA)

Una de les característiques dels joves que viuen a casa els seus pares és la alta densitat del lloc on es viu i la necessitat de compartir l'espai disponible, incloent, en la majoria dels casos, el dormitori. *Teníem quatre habitacions. Llavors, una pels meus pares, una per la meva germana, una per mi i el meu germà gran i el meu germà petit compartien habitació (VALÈRIA). Teníem una habitació pels tres. Era una habitació, era molt gran, i compartien l'habitació, havia tres llits, armari, cadascú la seva taula i dormíem els tres al mateix. Primer se'n va anar un germà, vam quedar dos, compartíem l'habitació els dos, i després vaig quedar jo sol, i era tota l'habitació per mi sol; la tenia muntada com jo volia (JORDI).* Fins i tot en el cas de tenir un espai “propi”, ja que es gaudeix d'una habitació o

espai particular, els pares sovint no es consideren en l'obligació de respectar la seva inviolabilitat. [PREGUNTA] *Ja m'has contat que tenies un, una, com un pis a baix que et van deixar,.. aaah, aquest pis era el teu territori?, no, no baixaven per res?, o com funcionava?* [RESPOSTA] *Home, en teoria era el meu territori però tothom es toreja que fos el meu territori. Quan necessitaven baixar, baixaven, quan la meva mare arribava a casa per la nit, trucava la porta i baixava directament sense encomanar-se a Déu, vull dir, no era el meu territori perquè, si per exemple no puc portar la gent que jo vull, quan jo vull, ja per suposat es veu que no és exactament el meu territori, és un territori cedit i que paguen ells, per tant en certa manera, la sombra del poder paterno está presente.* (MERCÈ) [RESPOSTA] *Yo, es que, ya te digo, he tenido que currármelo bastante, en el sentido de que bueno, pues no sabía bien, bien exactamente dónde encajaba yo. Entonces encajo un poco pues, de entrada, hay un tema que hago que es mi habitación, básicamente por ayudar, pero también por el tema de que no manoseen [se ríe].* [PREGUNTA] *Tu habitación es un espacio privado.* [RESPOSTA] *Sí, es un espacio privado, únicamente, sí, que el único que viola es mi hermano, y eso es incontrolable, pero bueno [se ríe].* (VÍCTOR)

El diccionari de l'Enciclopèdia catalana defineix l'emancipació com un estat civil intermedi entre la minoria i la majoria d'edat. Aquesta, en l'actualitat, a Catalunya es dona als 18 anys; però en el nostre cas estem parlant no de la majoria d'edat legal sinó de la majoria d'edat social. És difícil definir per als nostres entrevistats aquest "estat civil intermedi", tot i que té alguna cosa a veure amb l'aprenentatge de viure en llibertat: *vaig sentir una gran llibertat* (VERÒNICA). *Bueno, va ser molt progressiu i era això, no? Un sentiment més de llibertat perquè és això, no?* (CARME). El procés d'emancipació té una data de caducitat en el moment en què es considera hom mateix com adult, tanmateix es córrer el perill de prolongar l'aventura de l'emancipació fins on sigui possible, al no tenir prou valentia per afrontar l'estatus d'adult. *De moment, sóc massa gandula per ser independent i autònoma totalment* (MERCÈ)

De fet, no sempre el procés d'emancipació esdevé sobtadament després d'un ritus de pas curt i específic, també és habitual que el mateix es prolongui al llarg del temps fins i tot més del que es pensava al començament. La minoria i la majoria socials comporten

respectivament un estat de dependència dels pares i un estat d'autonomia dels mateixos; l'emancipació seria l'estat intermedi entre la dependència i l'autonomia. La joventut és doncs un procés de maduració, un fer-se adult, que condueix de manera natural a l'autonomia personal. Cal treballar-s'ho. *Fer-te responsable, no? De les teves, de les teves coses, per mi és ser adult* (MARIA). Hi ha diversos conceptes per expressar aquest procés, ja sia com a *camí iniciàtic*, un *aprenentatge*, una *neteja* (VERÒNICA), com a fase de creixement personal, passar de la inconsciència a la consciència de les coses.... A L. *només va ser com la neteja i sempre tenies el referent de casa els pares, saps? Estaves lluny, però tenies el referent de casa els pares i et costava desvincular-te d'això. I L. sí que era independència, però era com un aprenentatge, saps? Un camí iniciàtic cap a la independència.* (VERÒNICA) La joventut és com una situació d'espera per aconseguir una plaça d'adult (Gil Calvo, 1985). *Com a concepte d'adult que és ser...responsable de les teves feines, de les responsabilitats, vaja, valga la redundància, doncs sí, no?* (MARIA)

La independència plena suposa autonomia emocional. *Hi ha una dependència emocional encara que,.. m'estic,.. estoy dejando, sabes?. Lo estoy dejando* (MERCÈ). *Perquè abans no era conscient, ara soc més conscient* (BEGONYA). Si no aconsegueixes aquesta autonomia emocional pots ser adult, però ets un "adult incomplet". *No, jo crec que ... un món adult és una manera de ser també. Jo crec que em considero molt responsable i doncs que he madurat molt i amb comparació amb gent que conec, doncs crec que estic he crescut més que ells, perquè ells tampoc han viscut la meva experiència, però no em considero adulta-adulta vull dir sí que em considero un persona adulta però encara em considero jove suposo que quan m'apropi mes cap als trenta i picu ja em consideraré més adulta [riu]* (ALÍCIA)

En el procés d'emancipació encara s'està en una situació de "llibertat vigilada", en una "bombolleta", protegit del món adult. Cal donar el pas definitiu, i és que *home, jo tenia moltes ganes de ser independent, de ser realment independent* (MERCÈ). *Diguéssim que ja es notava que jo necessitava fer la meva no?* (ALÍCIA). Cal aprendre a viure d'una altra manera amb els que t'envolten. *Que si se't trenca jo què sé què.. doncs t'has d'espavilar tu a arregla-ho, no t'ho arreglaren tons pares, si... has de fer tu el menjar.... o sigui t'has d'organitzar... i has, a més a més, has d'aprendre a viure amb altra gent.. que... que això també a vegades és difícil, la convivència aqueta...*(BEGONYA). En contrast, la situació anterior suposa inconsciència i despreocupació: de fet es que no t'assabentes de res d'allò

que s'esdevé en el món adult, a l'altre cantó del mirall. De fet, ser adult significa "ser més tu o començar a ser jo", ja que de la llibertat juvenil en què tens poques possibilitats d'opció passes a ampliar el teu ventall de possibilitats, que malgrat que no és infinit, és molt major. Però aquí resideix una gran paradoxa del concepte de ser adult, la consciència d'identitat augmenta paral·lelament a l'ofec provocat per les responsabilitats implícites en ser adult.

"Tenir l'edat" pot no ser el factor que aparegui com a determinant de l'emancipació, tot i que sempre arriba el moment de fer-ho. En cert sentit, també hi ha un cert "rellotge biològic" (certament, molt tamisat de cultura) que et fa preguntar-te: *qué hago yo todavía viviendo con mis padres* [l'entrevistat té 27 anys], *o sea, en este sentido, no es que sea la convivencia mala, pero bueno, llega un momento en que uno tienen la sensación de que debería dejarlo o irse a vivir por su cuenta o vivir su propia historia* (VICTOR). *Home jo crec que és el factor edat comparat amb la gent de la teva edat, clar vull dir, acabes els estudis i comences pots fer un altre estudi o el que sigui, però comences a treballar i clar, arriba un moment que veus que la gent ja s'independitza doncs pues mira, aquest està amb la parella, que aquest està sol i no sé que, i que te els seus mitjans per fer el que vulgui i clar vull dir als vint-i-sis anys la gent ja ho nota que has de marxar... (ALÍCIA). Siguí com sigui arriba un moment a la vida en què es necessita "prendre l'aire". No, no, el meu camí em deia Verònica investiga, explora, experimenta, busca, busca* (VERÒNICA). *"Com una aventura perquè era tot molt nou i divertit"* (MERCEDES). *Has de ser adult. En la vida has de créixer, tant si t'agrada com si no, perquè és llei de vida"* (VALÈRIA)

Un dels aspectes que conformen el procés d'emancipació és la recerca de feina: cal dedicar els esforços necessaris per trobar un treball suficientment estable i que respongui mínimament a les expectatives. La independència és *"aquella situació en que una persona es fa càrrec de sí mateixa, però no emocionalment, sinó econòmicament"* (MERCEDES). Aquest procés apareix repetidament com el que provoca major "atabalament" en el procés d'emancipació. Un no es considera autònom de manera plena fins que no ha acabat aquesta travessia. El procés d'emancipació es caracteritza per la recerca d'un espai independent del de la família de procedència i d'uns mitjans que permetin l'autonomia econòmica; aquest últim és el punt que traspua una major ansietat entre els joves entrevistats. La realitat, que t'afirma o et recorda que el procés d'emancipació no s'acaba fins que no s'aconsegueix

una autonomia econòmica estable. Si pots anar a viure sense els pares abans d'aconseguir l'autonomia en aquest sentit, estàs immers en l'emancipació, però no ets independent: viure en un habitatge independent dels pares és una condició necessària però no suficient per estar definitivament emancipat.

De fet, la raó fonamental que presenten els joves que viuen amb els seus pares com a causa de no haver-se pogut emancipar és la manca d'independència financera. *Había una temporada, un par de años había tenido tres o cuatro empleos distintos [breve pausa] y bueno, que habían durado poco y no sabía exactamente cuando volví, cada vez, cuando iba a volver a tener ingresos después de eso, en ese sentido, o sea que era una situación un poco, a ver el dinero lo necesitaba, lo necesitaba para mí para ahorrarlo mínimamente, para [breve pausa] saber qué hacer con él en ese sentido.* (VÍCTOR). *En l'economia i va haver... clar, o sigui, jo quan vivia amb ma mare no, en general no era capaç de poder subsistir per mi mateixa, necessitava l'ajuda econòmica de la meva mare* (ALÍCIA). Es tracta de *deixar de ser un mantingut*, malgrat tots els aspectes negatius que provoca el *rotllo* de treballar. [PREGUNTA] *Què significa per tu ser independent, ser autònoma?*. [RESPOSTA] *Bueno jo... me sento independent des de que vai començar a viure sola. I des de que cobro jo els meus diners, i...els he de gastar jo, diguem... en tot, el que és l'aigua... bueno, pagar jo tots els meus gastos... i tots els meus vicis i capricis... diguem, doncs... i el començar a viure sola, i llavors te n'adones de que... bueno, de...* [PREGUNTA] *Sola, sense les altres?* [RESPOSTA] *sense els altres estudiants. I sobretot quan cobres el teu primer... bé, el teu sou i llavors ja, passes a no dependre dels teus pares per res, més que per sentiments. Però... això. I clar la independència és poder fer una mica el que a tu et sembla... diguem* (BEGONYA). En aquesta inserció en el món adults alguns joves se n'adonen que el treball no dóna la felicitat i que, fins i tot, pot tenir l'efecte contrari. En definitiva, en sentit ampli, cal *treure's les castanyes del foc (...)* *buscar-se la vida* (VERÒNICA), en un sentit ampli, relatiu a tot tipus de responsabilitats, tan en l'aspecte productiu de "guanyar-se la vida" com en l'aspecte reproductiu de "proveir de serveis per a la llar on vius".

I és, lo pitjor, lo pitjor de tot, perquè... acabes, bueno, clar és que quan estàs aquí... als divuit, entre els divuit, que vaig venir jo ha estudiar aquí, i els vint i... bueno, els vint-i-un o vint-i-dos que vaig acabar la carrera, és que vius feliç, perquè no, no ets conscient tampoc de res, o sigui, no sé, no era ni conscient de que... els meus pares se gastaven tants diners amb mi, per exemple em pagaven els estudis, em pagaven la residència, m'ho pagaven tot. Llavors quan

*acabes la carrera, clar ja, comences a ser una mica més gran i llavors comences a veure un munt de coses, i llavors jo em vaig començar a atabalar, vaig començar a pensar que, que no volia que mons pares me paguessin més ja... el estar aquí a Barcelona, perquè ja s'havien gastat prou diners (fa mitja riulla) i... i que **comences a... atabalar i et cau el món al damunt**, perquè... sembla com si la universitat t'hagin o... estudiant o... el que sigui, t'hagin enganyat, perquè **te pegues un pinyo**, que li dic jo, impressionant.. (riu) (...) Clar, jo... per mi me va semblar super llarg, però ara mirant-ho així en... mirant-ho, va ser mig any. o... set mesos... (...) I llavors vaig començar a enviar currículums i currículums... i clar, això amb el rotllo que és enviar currículums a tot arreu i que tothom te digui que no..., o que et digui, no es que... no se quants...tothom t'anava dient que no, bueno..., un rotllo! mil entrevistes que et fan, al final ja les fas com a xurros, perquè... tothom et pregunta el mateix, i bueno... (BEGONYA)*

Un cop acabada aquesta sovint angoixosa recerca de feina cal començar la de la recerca d'habitatge, la qual serà més o menys traumàtica depenent de el grau de solvència econòmica que es tingui. De totes formes, és evident a Barcelona i rodalies que *el mercado inmobiliario está totalmente disparado, tanto a nivel de ventas, o sea a nivel de comprar una casa como de alquilarla simplemente* (VICTOR).

Me'n vaig de casa. En català el concepte d'*anar-se'n* de casa té connotacions negatives de trencament amb el món familiar. *No, no... però a mi, el perdre els meus pares és molt fort* (BEGONYA). *Em feia una mica de llàstima, no? Però clar, és que és llei de vida, sempre passa, no? Quan els fills es fan grans pues se'n van. Ells també ho van fer en el seu moment i també els meus fills ho faran en el seu moment* (VALÈRIA). *No perquè les altres circumstàncies no m'ajudaven gaire. No tenia tampoc... sola en principi no em veia capaç de marxar sola, perquè no em veia capaç de viure sola i perquè **no em veia capaç de fer la ruptura aquesta tota sola**. O sigui si m'he vist capaç de trencar amb els meus pares i anar-me'n en un altre pis, és perquè me n'anava amb una altra persona, i en certa manera, hi havia una força que m'empuxava cap el pis nou. Sinó, el xantatge emocional m'hagués tornat cap a casa els meus pares. No sé quina era la pregunta...[riu]* (MERCÈ)

*El moment de dir-ho sobretot, horrible. Ma mare s'ho va prendre malament, però mon pare, fatal. Llavors clar, els sentiments que em va despertar va ser, clar, pel xantatge emocional que em feien a casa, de lo mala filla que era...I això ho plantejo divendres, sí. Tres dies després d'haver decidit de marxar de casa. Ho plantejo divendres al migdia a la meva mare i diumenge en el meu pare. I evidentment van haver de tot. Va sortir tot en aquell cap de setmana i...el xantatge emocional evident i repetitiu, constant i, vaja, em vaig sentir bastant malament, eh!. Com "els abandono" i a més a més em feien sentir en plan "**si estàs bé a casa, com és que te'n vas?**". I no, no volen entendre el fet de que és una evolució, que no és en plan: "perquè estic malament, me'n vaig", sinó, perquè evoluciono com a persona, perquè em fai gran, tinc altres necessitats i me'n vaig, sense, sense traumes, sense res. No sé, com que no ho entenien....Sí, ells ho van viure com a, com a abandonament, com que jo els abandonava (...) Cada cosa que m'emportava és la frase: "t'equivoques". I t'equivoques, o sigui contrasuport moral, saps?, era*

una mica contrasuport moral. Home tampoc en cap moment em van dir: "No t'emportes res d'aquesta casa, i et tanquem la porta", no!, per suposat jo tinc claus de casa els meus pares, vaig sempre que vull i tal, però... que vaja, facilitats per marxar t'asseguro que no. [riu] (MERCÈ)

Mira, jo la discussió que vaig tenir va ser per telèfon, perquè ma mare sempre em deia tan animada como siempre, "volverás, volverás, por que ya veras como no vas a encontrar nada allí, y como en casa no estarás en ningún sitio". Al cap de dos mesos la vaig tornar a trucar i li vaig dir, "mama, he decidido que me queda, he encontrado trabajo y bueno digo volveré para Navidades, iré viniendo, pero he decidio quedarme, no?" Ma mare es va quedar aplanada, jo vaig acabar plorant, però discussió, discussió, realment no va haver-hi. (VERÒNICA)

De totes formes, l'espai, propi i independent és fonamental, per a unes persones això suposa fins i tot desitjar viure soles. *Jo necessitava viure sola, jo ja m'havia passat dos anys compartint casa a L, i bueno sí bé, pero siempre el rollo de ah, pues tu hoy no has limpiado esto, pues ara oye viene éste a las cuatro de la mañana... Jo, jo havia d'estar sola, és que a més ho valoro molt la intimitat. (VERÒNICA). És ara quan dic que és casa meva. Tot i que no és meva, que és de lloguer, m'entens? Però és casa meva: la he pintat jo, la he moblat jo, jo hi visc allà també. (JORDI). [PREGUNTA] ¿Cómo, en qué momento te verías tú como perfectamente autónomo, como absolutamente autónomo? [RESPUESTA] [espera un moment i bufa] Ahh, Pues...a ver [PREGUNTA] ¿Qué necesitarías, qué, qué, qué factores? [RESPUESTA] Una casa para mí solo, sin nadie, sin amigo, sin novia y sin nadie, teniendo un trabajo y viviendo a mi rollo, teniendo amistades pero poco, pocas amistades, viviendo yo solo. (JOSÉ)*

L'avantatge fonamental de l'autonomia residencial quan aquesta està tot just inaugurada és la relaxació o fins i tot la desaparició de les normes establertes (explícitament o implícita) pels pares. "Fer el que et dóna la gana", deixar de "donar raons" per allò que fas, viure al teu aire, viure "al teu rotllo". *Poso la música quan vull i parlo per telèfon a la una de la matinada i si vull mirar la televisió pues la miro (...) Independència és llibertat, que està sol i que fas el què vols i estàs a casa teva i manes tu. (...) Els meus pares m'han donat molt llibertat, no? Casi sempre, però... ara em sento més lliure encara. (VALÈRIA). I també pot ser que certs aspectes abans considerats negatius es presentin ara amb uns altres ulls.*

També en la recerca d'habitatge tenim solucions intermèdies que s'emmarquen en un extens procés d'emancipació, com per exemple viure en una residència d'estudiants. *Perquè...quan vai venir aquí a estudiar, jo no coneixia ningú d'aquí Barcelona. Bueno, no sabia ni.. ni que era anar a viure en un pis d'estudiants, no sabia res. Llavors, bueno, la possibilitat de la residència ja em va semblar, em semblar bé perquè així coneixeria gent, no.., mmm se suposava que el canvi no era tan brusc, passar de.. de viure amb els teus pares a viure en un pis d'estudiants. I bueno, mira, així també, clar et feien el menjar a la residència, ... i així coneixies d'altre gent, d'altres llocs (BEGONYA).* Així, en molts casos, el fet d'anar-se'n a estudiar coincideix amb deixar de viure de manera continuada amb els pares, tot i que aquest pas no es considera com una independència sinó també com una emancipació "en curs". De fet, en aquest sentit hi ha models d'allò més diferents, de manera que la recerca d'una casa per viure presenta en les entrevistes una gran variabilitat. Fins i tot són nombrosos també els exemples de joves que disposen d'un habitatge cedit pels seus familiars (a Catalunya, un 15% segons Trilla, 2000). Tampoc es pas rar trobar-se persones que ja disposen d'un habitatge en el moment de la formació de la parella, motiu pel qual la formació d'una llar és del tipus "vine a viure amb mi". [PREGUNTA] *dius que ara fa un any i mig que vius amb el teu company al mateix habitatge. Això què, què...com es va... perquè us poseu a viure junts i com va funcionar.* [RESPOSTA] *perquè jo, bueno, jo estava sola i aquest pis és del meu avi, llavors ell també vivia sol....però pagava un lloguer.... iiii, i bueno, quan comences a sortir amb...o quan estàs sortint amb algú ..és queee difícilment hi ha algun dia que no estiguis amb aquell algú, bueno, iii com que ens veiem molt sovint, al final vàrem dir bueno, vaja tonteria que tu estiguis allà pagant un lloguer en un pis tu sol, i jo visqui aquí i ens veiem cada tarda, ooo ens veiem cada dia... llavors vam dir, bueno, pues vine allà perquè igualment...igualment tenim ganes de fer-ho, i bueno, iii pues apa. (BEGONYA)*

És concepció general dels joves catalans que la situació d'autonomia residencial no acaba de ser completa fins que no estàs vivint sol o sola o vivint en parella. [PREGUNTA] *I el concepte d'adult, de persona adulta, tu et consideres una persona adulta?* [RESPOSTA] *[riu] No, no.* [PREGUNTA] *Perquè, perquè no?* [RESPOSTA] *No ho sé. Suposo que quan ets més petit veus una persona de 24, 25 com una persona adulta. Però quan arribes a aquesta edat penses que els adults són els de 30, 35.* [PREGUNTA] *Perquè, què és el que tenen els de 30 o 35?* [RESPOSTA] *No ho sé. Bueno, suposo que és el model aquest de més, no sé, a partir dels 30 ja viuen en parella o estan casats, comencen a plantejar-se el*

*tema de fills, tenen, no sé, més obligacions...[PREGUNTA] O sigui, què és al voltant de ser adult o mires al voltant de família, de constituir una família, una parella.[RESPOSTA] Sí, a lo millor sí, o no sé, més estabilitat econòmica, més no sé... més estabilitat en molts sentits. (CARME). Fins i tot es pot anar més enllà i, a llarg termini, definir la llar com el lloc on es desenvoluparà un projecte reproductiu, de manera que el procés d'emancipació es veu com el moment de canvi des de la família d'origen a la família de procreació. Aviam, a veure, jo malgrat que tinc casa meva ara, no l'ha visc plenament com casa meva eh!. Vull dir, sé que és una fase temporal i que és un pis temporal, o sigui, **no m'hi veig gens criant els meus fills en aquell pis. Saps?** (MERCÈ). Si el camí elegit per a l'emancipació no respon a aquesta tipologia es poden produir conflicte, ja que els models d'autonomia dels progenitors i dels fills o filles no coincideixen, a vegades per a res.*

5.- Conclusions

Molts són els canvis a l'interior de les llars entre els pares i els fills (fins i tot si els comparem amb els observats a meitat de la dècada dels vuitanta: vegeu Alabart *et al.*, 1988a i 1988b). L'estructura d'autoritat dins de la llar s'ha relaxat molt, certament. En general, l'únic que demanen els pares és saber on són els fills que viuen amb ells a altes hores de la nit o, si més no, si no pensen passar per casa per a menjar o dormir. A això cal afegir que la col·laboració econòmica i en les tasques domèstiques es dóna molt esporàdicament; és habitual que ni s'aporti cap diner a casa, ni s'ajudi res en les feines de la llar: es normal, cadascú té el seu paper assignat i el paper de fill és el paper de fill.

Avui en dia, sens dubte, el procés d'emancipació és molt més llarg que el model que van seguir els pares; d'alguna manera, podem dir que aquest extens camí és pròpiament el que coneixem per "joventut". Deixar d'estar *enganxat* a la família (poc a poc, sense canvis bruscos), responsabilitzar-se de les teves coses, organitzar-te tu mateix la teva vida...; en general, es tracta de passar de la inconsciència i despreocupació juvenil a la consciència i els mals de cap propis del món adult. I, evidentment, l'autonomia financera és un punt clau del procés: cal deixar de ser un mantingut.

Un dels efectes del actual mercat de l'habitatge és l'endarreriment de l'emancipació. Tot i que la densitat del lloc on resideixes amb la família sigui alta, l'alternativa per deixar de viure amb els pares amb els recursos de què disposes és sempre pitjor. Només quan l'habitatge amb unes mínimes condicions és assequible és possible plantejar-se anar-se'n

de casa (renoi, quin concepte!). La independència residencial és un pas clau en l'emancipació: només quan tens casa pròpia i la sents com a tal, podem donar el procés per finalitzat. No valen les solucions mitjanes com els pisos o les residències d'estudiants, tot i que ajuden molt a *practicar* pel moment en què pots deixar definitivament la joventut enrera. En general, *la tradició* pesa molt en aquest sentit: una casa pròpia és el lloc on vius amb la teva parella i on penses criar els teus fills!

Bibliografia

ALABART, A.; CABRÉ, A.; CASTELLS, N.; DOMINGO, A.; FABRÉ, A. i STOLCKE, V. (1988), "Changing Patterns in Household Formation in Barcelona and Madrid, (1985)", Moors, H i Schoorl, J. (eds.), *Lifestyles, Contraception and Parenthood*, The Hague/Brussels, N.I.D.I/C.G.B.S., pp. 32-50.

ALABART, A.; CABRÉ, , N.; DOMINGO, A.; FABRÉ, A. i STOLCKE, V. (1988a), *La cohabitación en España; un estudio en Madrid y Barcelona*, Madrid, Centro de Investigaciones Sociológicas, Serie Estudios y Encuestas, n. 8.

ALABART, A.; CABRÉ, , N.; DOMINGO, A.; FABRÉ, A. i STOLCKE, V. (1988b), "Els rols en el matrimoni i la cohabitació: un estudi en l'àrea de Barcelona", *Papers*, n. 30, pp 193-158.

CABRÉ, A.; DOMINGO, A. (1990), "El tipo de unión como paradigma de los cambios en los roles: matrimonio y cohabitación, Barcelona 1985", *Memoria de la IV Reunión Nacional de Investigación Demográfica en México*, Abril 1990, México, Sociedad Mexicana de Demografía, pp. 429-435.

ALBERDI, I. (1999) *La nueva familia española*, Madrid, Taurus, Pensamiento.

CABRÉ, A. (1995): "Notes sobre la transició familiar", *Jornades sobre la família i canvi social*, pp. 31-46, Barcelona, Servei de Documentació i Difusió de l'Associació de les Nacions Unides a Espanya.

CABRÉ *et al* (2000), "Demografía: una cuestión de dos sexos y cuatro generaciones", Informe realitzat per a la Direcció General V (Ocupació, Relacions industrials i Afers socials) de la Unió Europea pel Centre d'Estudis Demogràfics de Barcelona.

BECKER, G (1981), *Tratado sobre la familia*, Madrid, Alianza Editorial

DOMINGO, A. (1988), "Tenir o no tenir fills: és aquesta la qüestió?", *Papers de Demografia*, n. 27.

DOMINGO, A. (1990), "Relational strategies and family change, Barcelona, 1985", *Papers de Demografia*, n. 43.

DOMINGO, A. (1992), "El amor en los tiempos de crisis", Verdú, V (Ed.), *Nuevos amores, nuevas familias*, Barcelona: Tusquets, pp. 149-178.

DOMINGO, A, CLAPÉS, J. I PRAT, M. (1995), *Condicions de vida de la població immigrant d'origen africà i llatinoamericà a la Regió Metropolitana de Barcelona. Una aproximació qualitativa*, Barcelona, Mancomunitat de Municipis de l'Àrea Metropolitana de Barcelona i Diputació de Barcelona.

FERNÁNDEZ CORDÓN, J.A. (1997), "Youth Residential Independence and Autonomy: A Comparative Study", *Journal of Family Issues*, V. 18, n. 6, pp. 576-607.

FLICK, U. (1998). *An introduction to Qualitative Research*, London, Sage Publications.

FREIXA, C. (1988), *De jóvenes, bandas y tribus*, Barcelona, Ariel.

- GALLARD, O. (1998), La jeunesse, une nouvelle étape de la vie, en La nueva condición juvenil y las políticas de juventud, Actas del congreso celebrado en Barcelona en noviembre de 1998, Barcelona, Diputación de Barcelona, pp. 214-224.
- GARRIDO, L (1992), *Las dos biografías de la mujer en España*, Madrid, Ministerio de asuntos sociales, Instituto de la mujer.
- GARRIDO, L. i Requena, M. (1996), *La emancipación de los jóvenes en España*, Madrid, Injuve.
- GARRIDO, L (1996), “El empleo de los jóvenes”, en *La emancipación de los Jóvenes en España*, Garrido, L. i Requena, M. (eds.), Madrid, Instituto de la Juventud, Ministerio de Trabajo y Asuntos Sociales.
- GIL CALVO, E. (1985), *Los depredadores audiovisuales. Juventud urbana y cultura de masas*, Madrid, Tecnos.
- GIL CALVO, E. (2001), *Nacidos para cambiar. Cómo construimos nuestras biografías*, Madrid, Taurus pensamiento.
- HEATH, S. i MIRET, P. (1996). “Living in and out of the parental home in Spain and Great Britain: a comparative approach” (vivint amb o sense els pares a España i Gran Bretanya: un estudi comparatiu). *Cambridge Group for the History of Population and Social Structure Working Paper Series*, n. 2, 1996.
- HOLDSWORTH, C. (2000) ‘Leaving home in Great Britain and Spain’ *European Sociological Review*, 16, 201-222.
- INSTITUTO NACIONAL DE ESTADÍSTICA (1995), Encuesta sociodemogràfica 1991, Tomo I. Principales resultados (Informe Bàsico), Madrid: INE.
- INSTITUTO NACIONAL DE ESTADÍSTICA (2000) Encuesta de Población Activa. Descripción de la encuesta, definiciones e instrucciones para las cumplimentación del cuestionario, Madrid, INE.
- JURADO, T. (1998), ¿Por qué los jóvenes franceses se van antes de casa que los jóvenes españoles? El papel de las políticas sociales, en La nueva condición juvenil y las políticas de juventud, Actas del congreso celebrado en Barcelona en noviembre de 1998, Barcelona, Diputación de Barcelona, pp. 149-177.
- McDONALD, P. (1997): “Gender equity, social institutions and the future of fertility”. Women and Families Conference, Paris, UNESCO-CICRED.
- MIRET, P (1995). “Living together in Great Britain- displaying household structure through demographic pyramids”. *Population Trends*. n. 81. Autumn, 1995. Londres: Office of Population, Censuses and Surveys
- MIRET, P., HODSWORTH, C. (1999), “Casarse en provincias: pautas de primonupcialidad por edad en España desde finales de la Guerra Civil hasta principio de la década de 1990”. Rowland, R. I Torrents, A. (coordinadors), *Matrimonio y Nupcialidad: perspectivas interdisciplinarias*, Logroño, Congreso internacional de la Población, V congreso de la ADEH.
- MIRET, P. (1997) “Nuptiality patterns in Spain in the eighties”, *Genus*, 53/3-4, pp. 185-98.
- MIRET, P (2000), “Jóvenes solteros en casa de sus padres: España, 1991”, *Papers de demografia*, n. 168, Barcelona, Centre d’Estudis Demogràfics.

MÓDENES, J.A i LÓPEZ COLÁS, J. (2001), *Els joves catalans en el 2011: els canvis que vénen*, Barcelona, Generalitat de Catalunya, Departament de Presidència, Secretaria General de la joventut, Col·lecció estudis, n. 4.

RUIZ, I. I ISPIZUA, M.A. (1989), *La descodificación de la vida cotidiana. Métodos de investigación cualitativa*, Bilbao, Universidad de Deusto.

TAILOR, S.J i BOGDAN (1986) R. *Introducció a los métodos cualitativos en investigación*, Buenos Aires, Paidós Studio.

TRILLA, C. i INSTITUT DEP (2000), *Els joves catalans i l'habitatge*, Barcelona, Generalitat de Catalunya, Departament de Presidència, Secretaria General de la Joventut.